

Autor: Nelson Rosit

Biohistorie je studium dějin utvářených biologií. Biohistorie považuje biologickou stránku člověka i přírodní prostředí za významného činitele při utváření dějinných událostí. 1] Přestože ji **Americká historická společnost** neuznává za speciální kategorii v rámci disciplíny, je tento termín vědci běžně užíván, a to včetně akademických historiků.

Kořeny biohistorie

Intelektuální kořeny biohistorie se datují až k rozvoji evoluční biologie na konci 19. století; za její ještě starší předchůdce můžeme označit **sociální geografii**, školu **Annales**, **environmentální historii** a **sociobiologii**. Tradiční historiografie 19. století se zabývala především skutky králů, papežů či generálů. Během prvních dekád 20. století však už **evoluční teorie** stihla ovlivnit práci mnohých historiků, geografů a společenských vědců. Roku 1901 předseda Americké historické společnosti **Charles Francis Adams** (tuto funkci vykonával /v letech 1893-94, pozn. DP/ i jeho bratr **Henry**) označil povědomí o Darwinově teorii za „dělicí linii mezi námi (soudobými historiky) a historiky staré školy“. 2]

Geografové jako Ellsworth Huntington rozpracovávali myšlenky rasového a environmentálního determinismu, později sice zavrhané, ale nikdy vyvrácené. 3] Rok po vydání Huntingtonovy knihy *Civilization and Climate* přišel Madison Grant se svými rasovými dějinami Evropy. 4] Zanedlouho poté byl však rodící se obor biohistorie udušen v kolébce boasovskou antropologií a dalšími intelektuálními a politickými hnutími jako Frankfurtská škola. 5]

Jednou iliberální silou vzdorující tomuto vývoji byla i škola *Annales*, která vznikla mezi válkami ve Francii. Annalisté (*ang./ annalistes*, nezaměňovat s *ang./ annalists /analisté* – letopisci/, pozn. DP) vedení Lucienem Febvrem a Marcem Blochem se pokoušeli zaznamenat tzv. „totální dějiny“. 6] Za tím účelem přijali interdisciplinární přístup a zahrnuli do své metodiky geografické, společensko i přírodně vědní postupy. Obzvláště to platilo pro Fernanda Braudela, Febvreho studenta, který vedl poválečnou druhou generaci annalistů. Historici podle něj měli brát lidi v potaz coby živé organismy a nepřehlížet „biologickou realitu člověka“. 7]

Počínaje 70. a 80. lety minulého století vyrostla už environmentální historie ve významný podobor v rámci disciplíny, což napomohlo zařazení historického člověka do kontextu přírodního světa i utvrzení závěru, že prostředí – přirozené i umělé – je činitelem dějinného procesu. Na první pohled by se mohlo zdát, že se environmentální historici v debatě dědičnost vs. prostředí pravděpodobněji přikloní na stranu prostředí.

Někteří tak skutečně učinili, jako níže probíraný Jared Diamond. Ale jelikož je prostředí jedním z výrazných členů evoluční rovnice, jsou environmentální historici logicky pozitivně nakloněni darwinovským teoriím. Jak to vyjádřil děkan amerických environmentálních historiků Alfred Crosby: „Ideologie environmentální historie je ve svém jádru biologická“. 8] Řada historiků se však i nadále děsí obávané nálepky „biologického determinismu“. V lednu 2001 zakladatel oboru sociobiologie Edward O. Wilson promluvil na 115. výroční konferenci Americké historické společnosti v Bostonu. Svou předpovědí, že příští generace historiků pomocí biologické vědy zodpoví řadu nejdůležitějších otázek historie, vyvolal nemalý rozruch.

Adamsovo a Wilsonovo prohlášení, v nichž shodně předpověděli revoluci ve studiu dějin vyvolanou biologií, od sebe dělí přesně století (1901-2001), ve skutečnosti však byl pokrok spíše pomalý. Čtenáře tohoto časopisu (TOQ, pozn. DP) jistě nepřekvapí, že v cestě začlenění biologie – a to především při studiu lidských odlišností – do historiografie stojí neochota historiků vzepřít se rovnostářské ideologické ortodoxii.

Biohistorie bez rasy

Většina historiků, kteří biologii do své práce začlenili, se současně také usilovně snažila oddělit pojem rasy od ideje lidí coby biologické entity. Jedním z těchto ekvilibristů je i profesor historie na Millsaps College Robert McElvaine. 10] McElvaine tvrdí, že „biohistorie se snaží osvětlit některé stránky dějin lepším pochopením lidské přirozenosti – základních vlastností a předpokladů, jež jsou společné všem lidem a činí nás podobnými“. 11] McElvaine omezuje své úvahy na charakteristiky společné všem lidem. **Nejsou však odlišnosti přinejmenším**

stejně zajímavé a důležité jako podobnosti? Pustí-li se historik do sepisování ekonomických dějin světa, asi začne výčtem charakteristik společných všem ekonomickým systémům – ten by mu ale jistě posloužil jen jako výchozí bod pro studium toho, čím se tyto systémy navzájem odlišují.

Jinou „ořezanou“ verzi biohistorie nacházíme v díle Jareda Diamonda. Tento židovský akademik-nehistorik píše o dějinné hybné síle (ang. *agency*, lat. *agēns*, pozn. DP) a staví se kriticky k akademické historiografii. Jeho kritika je opodstatněná v tom ohledu, že mnozí akademičtí historici skutečně ve svém bádání opomíjejí **kauzalitu**. Ve svém díle *Osudy lidských společností. Střelné zbraně, choroboplné zárodky a ocel v historii* (Guns, Germs, and Steel) přichází Diamond s rovnostářským výkladem západní nadřazenosti založeným na environmentálním determinismu. 12] Obává se, že rasové teorie vysvětlující dominanci Západu – přestože oficiálně zlehčované – si udržují pevné místo v obecném povědomí, takže „Západané i nadále v soukromí či povědomí přijímají rasistická vysvětlení“. 13] Diamond tyto výklady pokládá za „nechutné“, ale v minulosti je nebyl schopen dostatečně přesvědčivě vyvrátit. „Dokud nepřijdeme s nějakým přesvědčivým, podrobným a všeobecně přijímaným vysvětlením pro obecné vzorce vývoje dějin, u většiny lidí bude i nadále přežívat stín podezření, že rasistické biologické vysvětlení je nakonec to pravdivé. To považuji za nejsilnější argument pro napsání této knihy“. 14] Po předložení své argumentace uzavírá Diamond své dílo návrhem na zásadní proměnu historiografické metodologie. Vyzývá k rozvoji „lidských dějin jako vědy rovnocenné s etablovanými vědami, například astronomií, geologií a evoluční biologii“. 15]

V soukromí se nad Diamondovou kritikou údajné nedostatečné vědecké důslednosti své disciplíny řada akademických historiků čertí a mnozí nad jeho poznámkami mávají rukou coby velkohubostí diletanta, který jejich oboru nerozumí. Ignorovat ho však není až tak snadné – jeho poslední dvě knihy o environmentální biohistorii se staly bestsellery, reklamy na ně se objevují v historických časopisech a prodávají se na odborných konferencích. Stal se z něj veřejně známý intelektuál, jehož si k rozhovorům často zvou veřejnoprávní rozhlas a podobná média. Paradoxně právě ona věda, k jejímuž ochotnějšímu využívání Diamond historiky vyzývá, by ale nakonec mohla podkopat základy jeho rasu popírající ideologie.

Ve své nedávno vydané knize *Collapse* 16] věnuje Diamond několik kapitol vzestupu a pádu grónských Seveřanů, skandinávských kolonistů ostrova z konce 10. století. Ti po pět století dobývali nesnadné živobytí na vzdálené výspě západní civilizace. V čase Kolumbových výprav se však už grónští Seveřané stali minulostí. Nemáme psané doklady jejich osudu, ale historici a archeologové se shodují, že se na jejich zániku podílel nástup malé doby ledové (cca 1300-1750), Grónsko totiž Skandinávci osídlili během tzv. **středověkého klimatického optima** (~800-1250). Seveřané vybudovali své hospodářství na pastevectví, lovu a obchodu především s Islandem a Norskem. Když se začalo ochlazovat, pastevectví přestalo být možné a led po velkou část roku uzavřel námořní cesty a ztížil tak obchod. Severské osady postupně vymřely a jejich místo zaujali Inuité (Eskymáci). Diamond píše, že kdyby byli Seveřané dostatečně pružní a přijali inuitskou kulturu, včetně stravy založené na rybách a mořských savcích, mohli přežít. Tvrdohlavá neochota Seveřanů vzdát se pasteveckého stylu života tak podle něj byla hlavní příčinou jejich pádu. Kdyby se však, jak Diamond navrhuje, fyzicky a

kulturně integrovali s Inuity, pochopitelně by přestali být Seveřany. Kromě tohoto zjevného faktu také panují opodstatněné pochybnosti, zda pro ně vůbec kdy byla tato cesta otevřená.

Význam rasy

Environmentální historikové si dnes uvědomují, že demografické expanze a ústupy národů napříč dějinami byly často ovlivněny biologickými a environmentálními faktory. 17] Kdyby si Diamond před sepsáním *Collapse* přečetl *Ekologický imperialismus* Alfreda Crosbyho, možná by dospěl ohledně grónských Seveřanů k odlišnému závěru. Crosby přichází s pojmem „Novoevropané“ (*Neo-Europeans*) pro lidi evropského původu, kteří se usadili mimo domoviny Starého světa. Tvrdí, že Novoevropané nemohli demograficky ovládnout nové oblasti, dokud a pokud nebyli schopni proměnit fyzické prostředí tak, aby vyhovovalo jejich biokulturním požadavkům. Aby vzkvétali, potřebovali Novoevropané vytvořit smíšený zemědělský režim. K přežití tak museli v první řadě alespoň uživit svá domácí zvířata. Crosby píše: „Novoevropané byli geneticky a kulturně potomky Indoevropanů... národa praktikujícího smíšené obdělávání půdy se silným důrazem na pastevectví už 4 500 let před Kolumbem“. 18] Indoevropské společnosti byly od počátku pastevecké a je dosti pravděpodobné, že po 200 generacích už evropské společnosti nemohly uspokojit své nutriční nároky bez svých domácích zvířat. 19] Ve své dřívější knize Crosby poznamenává, že dokonce i nejchudší irští rolníci potřebovali k bramborám „trochu mléka, aby rodina zůstala zdravá“. 20]

Crosbyho teze o nutnosti zvířat pro přežití Evropanů je v souladu s objevem mutace ke snášení laktózy, jež umožňuje většině Evropanů na rozdíl od většiny Asiatů, Afričanů a amerických Indiánů v dospělosti trávit mléko. Tato mutace se objevila zhruba ve stejné době jako počátky indoevropské kultury ve stepích jihovýchodní Evropy. Jedná se o příklad toho, co sociobiologové nazývají geneticko-kulturní koevolucí. Dostupnost mléčných produktů spojená s omezenými alternativními zdroji výživy se vyvinuly ve schopnost trávit mléko po celý život. S ohledem na jednostrannost stravy grónských Seveřanů se mléčné výrobky dost možná staly nutriční nutností. Když se ani nezabývá možností, že Seveřané by se nemohli bez svých domácích zvířat uživit, odhaluje Diamond mezeru ve své analýze plynoucí z jeho striktně rovnostářské ideologie. Jedině přehlížením genetických odlišností mezi etnickými skupinami mohl Diamond dospět k doporučení přijetí eskymácké bezmléčné stravy Seveřany.

Co se tedy stalo s grónskými Seveřany? Není příliš pravděpodobné, že jednoduše pomřeli hladu a nemáme ani důkazy, že by je zmasakrovali Inuité. Se zhoršujícími se podmínkami se pravděpodobně mladší a energičtější Seveřané vystěhovali zpátky do Norska nebo na Island a zbytky starého a promrzlého obyvatelstva časem vymřely. Asi 200 let po opuštění ostrova se Seveřané do Grónska vrátili v podobě dánských kolonistů. Proto není poučením z osudu grónských Seveřanů to, co navrhuje Diamond – tedy výhodnost rasové/kulturní asimilace – ale spíše poznání, že **v časech krajního sociálního napětí může být strategické stažení a přeskupení sil nejlepší cestou k přežití.** 21]

Rasa a otrokářství v Americe

Dílo Alfreda Crosbyho je dobrým příkladem, jak geneticky určovaná biohistorie v posledních

desetiletích po troškách pronikla do historiografie hlavního proudu, najdeme však i četné další. Imunita a odolnost proti nemocem je jedním z hlavních témat biohistorie. Hrála totiž zásadní úlohu při zavádění afrického otroctví do Amerik. Historiky zvláště zajímá, jak a proč se otroctví (chattel slavery) objevilo v britských koloniích mnoho století poté, co tato instituce z Britských ostrovů vymizela.

Zkraje 17. století začali Angličané kolonizovat Karibik a jižní části severoamerické pevniny. Zprvu statkáři na svých pozemcích využívali nesvobodné/nevolníky Angličany a Iry. Ti sice nebyli zadarmo, ale to ostatně ani otroci. Statkář-průkopník sir Henry Colt tak například ve 30. letech 17. století využil k založení svých plantáží na ostrově sv. Kryštofa (dnes St. Kitts) anglické dělníky. Roku 1631 si z domova vyžádal „čtyřicet dalších sluhů“ k rozšíření svých polností. 22

Lze předpokládat, že když chtěl další anglické dělníky, byli ti stávající přinejmenším dostatečně zdatní v čistění tropického pralesa pro zemědělské účely – tedy v tvrdé práci pod pražícím sluncem. Přesto se během půlstoletí od odeslání Coltova dopisu pracovní síla na Sv. Kryštofu zbarvila z bílé na černou. Z části to bylo kvůli relativnímu nedostatku bělošských dělníků a snadné dostupnosti černošských otroků.²³ Aktivně však v této proměně působily i biologické faktory.

Když Evropané dobyli a osídlili Nový svět, našli bohatou a relativně řídkou osídlenou zemi. 24 V takovém prostředí se s dostatečnou pracovní silou dá poměrně snadno rychle zbohatnout. V tropických a subtropických oblastech byli touto pracovní silou často afričtí otroci. Vysvětlení této volby se s časem měnila. V 17. století považovali Evropané černochoy za pohanské divochoy, jejichž stav si sice žádá zásah křesťanské civilizace, ale zároveň se tato stvoření velice hodí pro nekvalifikovanou práci. Ve dvacátém století pak postupně převládá výklad marxistických historiků, kteří označovali Evropany za nesmírně netolerantní a chamtivé lidi, zranitelné Afričany ochotně vykořisťující. Tento náhled je patrný i z knihy Kennetha Stampa *The Peculiar Institution (1956)*, dějin amerického otroctví sepsaných v čase největší obliby ideje, že „rasa nejde pod povrch kůže.“ Podle Stampy „černoši koneckonců vlastně jsou jen běloši s tmavou pleť, nic víc, nic míň“. 25 Ani ne deset let po vydání Stampovy *Peculiar Institution* historik Philip Curtin prokázal, že při volbě africké otrokové pracovní síly sehrály svou roli fyziologické a epidemiologické faktory. 26 V 80. letech už přinejmenším část historiků uznávala, že fyziologické, epidemiologické a výživové vlastnosti západoafrických černochoy jim poskytovaly adaptivní výhodu pro úlohu pracovní síly v tropech. V zásadním odklonu od Stampových závěrů afroamerický historik Kenneth Kiple prohlásil, že „černoši a běloši se ve skutečnosti v mnoha zásadních ohledech od přírody navzájem odlišují“ a že vědecky „zůstává rasa životaschopným konceptem“. 27

Dnes se všeobecně uznává, že fyzické charakteristiky jako tmavá pleť, množství potních žláz a další „negroidní rysy“ jsou následkem přizpůsobení se fyzické činnosti v horkém, vlhkém a slunečném prostředí. 28 Navíc „nemoci nevyhnutelně udělaly z černochoy ideální kandidáty pro práci v tropech“. 29 Dvěma hlavními patogeny typickými pro starý americký Jih byly žlutá zimnice a malárie. Dalšími rozšířenými zdravotními neduhy pak byla frambezie a střevní parazit měchovec. Tyto nemoci jsou afrického původu, proto disproporčně sužovaly Evropany

a americké Indiány. 30 A tak jakmile se v Amerikách jednou objevili afričtí otroci a africké nemoci, nemoci utvrdily majitele půdy v rozhodnutí využívat otroky.

Dalším rasovým činitelem ve prospěch využití afrických otroků byly jejich nižší výživové nároky. V tropech se dobytku příliš nedaří, zvláště to pak platí o zvířatech chovaných na mléko. 31 Pro lidi západoafrického původu to však příliš neznamená, protože velmi brzy kvůli nesnášenlivosti laktózy přicházejí o schopnost trávit mléko. 32 Tradiční strava Západoafričanů obsahuje poměrně velice málo bílkovin, proto „dokonce i ubohá strava otroků v Amerikách byla lepší (nebo alespoň obsahovala více proteinů) než u jejich afrických bratranců“. 33 Schopnost Afričanů přežívat na stravě chudé na bílkoviny jim pomohla přežívat i tam, kde by to nesvobodní běloši nedokázali. Časem „se americké plantáže staly výspou afrických nemocí i výživového prostředí“. 34 Protože je západní Afrika „domovem nejnebezpečnějších nemocí světa a jednou z výživově nejchudších oblastí světa,“ byli tamější lidé fyzicky přizpůsobeni spalujícímu žáru i „tvrdým nutričním a epidemiologickým nárokům“ na amerických plantážích. 35

Když to shrneme, proces vzniku instituce afrického otroctví v anglo-amerických koloniích byl vyvolán nedostatkem bělošské pracovní síly, který vedl některé majitele k dovozu afrických otroků. Tito otroci s sebou přinesli africké nemoci, které zvláště tvrdě dopadaly na bělochy a indiány, protože ti jim do té doby nebyli vystaveni. Západoafrická pracovní síla také dokázala přežít s menšími nároky na stravování a oblečení než bílí dělníci. Ti navíc jen nesmírně neochotně pracovali po boku černých otroků. Ve smíšených pracovních skupinách se běloši bouřili a jejich výkonnost upadala. Proto jakmile se jednou část plantážníků rozhodla importovat černošskou pracovní sílu, environmentální, genetické, kulturní a ekonomické faktory přispěly k nahrazení bílých zemědělských dělníků na anglických koloniálních plantážích černochy.

Vyhlídky biohistorie

Vliv geneticky podmíněných epidemiologických, výživových a dalších fyziologických vlastností etnických skupin byl sice neochotně a někdy jen částečně, ale přece jen přijat historiografií hlavního proudu. Co ale charakteristiky psychologické, včetně inteligence? V knize *Understanding Human History* Michael Hart vykládá minulost právě pomocí těchto charakteristik. 36 Jeho dílo se dosud nedočkalo větší pozornosti – tím méně pak přijetí – akademických historiků. Ale přestože ti se v zásadě otázce průměrné inteligence skupin vyhýbali a vyhýbají, nedávno vydaná kniha *A Farewell to Alms* Gregoryho Clarka naznačuje, že průmyslovou revoluci, která tolik navýšila poznání, bohatství i moc Západu, lze vysvětlit odlišnostmi v geneticky podmíněném chování. 37

Pro Clarka, skotského profesora ekonomie na University of California, byla průmyslová revoluce největším mezníkem lidských dějin. Všechny preindustriální společnosti byly totiž lapeny v malthusovské pasti, kde jakýkoliv zisk ve výrobní kapacitě vedl k nárůstu obyvatelstva, což vymazalo nově získané bohatství. A tak zatímco počet lidí rostl, životní úroveň většiny – měřeno ukazateli jako počet zkonsumovaných kalorií – se nijak nezvýšil. S příchodem industrializace produktivita rostla rychleji než počet lidí, čímž se zvýšila životní

úroveň v podstatě všech lidí ve společnosti. Clark paradoxně ve své předmluvě srovnává svou knihu s Diamondovým dílem *Osudy lidských společností. Střelné zbraně, choroboplodné zárodky a ocel v historii*. V obou případech jde o ambiciózní historická díla hledající vysvětlení dominance Západu (již Clark i ostatní označují jako „Velkou divergenci“). Na své do jisté míry podobné otázky však Clark s Diamondem nacházejí velice odlišné otázky. Na rozdíl od Diamondova environmentálně/geografického vysvětlení přenáší Clark pomocí ekonomicko-matematických metod (cliometrics) sociální darwinismus do 21. století.

Historici dlouhá léta hledají odpověď na otázku, proč průmyslová revoluce začala právě tehdy a tam, kde začala, tedy v Anglii přelomu 18. a 19. století. Clark se domnívá, že staletí hospodářské a politické stability a pomalý nárůst populace spojené s „výjimečnou plodností bohatých a ekonomicky úspěšných“ vedly k „otisknutí buržoazních hodnot do anglické kultury a možná i genetické výbavy“. 39 V relativně stabilní a klidné předindustriální Anglii se pilným a vzdělaným dařilo a častěji zakládali početné rodiny. Ekonomické příležitosti však byly natolik omezené, že většině dětí bohatých se dařilo hůře než jejich rodičům, následkem čehož přenesli své kulturní a genetické vlastnosti i do nižších tříd. Vznik buržoazní společnosti v Anglii je tak dalším příkladem geneticko-kulturní koevoluce. V raně moderní Anglii se „vlastnosti obyvatelstva měnily darwinovským výběrem“, jehož výsledkem bylo, že se „středostavovská kultura pomocí biologických mechanismů rozšířila napříč společností.“ 40 Přestože Clark neoznačuje Angličany za inteligentnější než ostatní národy, hlavní důvody průmyslové revoluce a západní nadřazenosti spatřuje v geneticky podmíněných hodnotách a vzorcích chování. V obecném povědomí dosud zůstává evoluce něčím, k čemu došlo v daleké minulosti a vyžádalo si to tisíce let působení přírodních sil. Clarkovy závěry ale ukazují, že lidská evoluce pokračovala i v historických časech, že na zásadní změny není třeba celých věků, ale někdy jen pouhých staletí a že ji nemusí nutně pohánět jen přirozené prostředí, ale i to kulturní.

Ve své knize *The 10,000 Year Explosion* utazští antropologové Gregory Cochran a Henry Harpending převedli některé Clarkovy myšlenky do globálního kontextu a promítli je na časovou osu celého trvání lidského rodu. 41 Zjistili, že u různých skupin se i během historické éry vyvinuly genetické odlišnosti, z nichž některé přinesly svým „majitelům“ konkurenční výhody. Proto byly lidské „biologické změny klíčovým motorem dějin.“ 42 Jejich zřejmě nejzajímavějším tvrzením je teze, že moderní civilizace evoluci neukončila, ale naopak urychlila její tempo.

Pojmů jako „sociální darwinismus“ či „biologický determinismus“ se stále užívá k cenzuře vědců, kteří na dějiny a sociální vědy aplikují biologické teorie. Vědeckou činnost a pokroky v oblasti, již dnes nazýváme biohistorií, po dlouhá desetiletí ztěžovalo či zastíralo nepřátelství levice. Díky úsilí vědců jako Clark, Cochran, a Harpending jsme ale možná konečně svědky průlomových objevů předpovězených Adamsem a Wilsonem. Je totiž stále očividnější, že cesta k hlubšímu pochopení naší minulosti i současnosti musí vést i přes studium lidské biologické rozmanitosti.

Poznámky:

1] Formálnější definice biohistorie: „Přístup k lidské ekologii zdůrazňující vzájemné působení biofyzických a kulturních procesů. Jeho výchozím bodem je studium života na zemi a základních principů evoluce, ekologie, fyziologie, lidské citlivosti(?), vzniku lidské schopnosti vytvářet kulturu a jejího biologického významu. Především se pak zabývá interakcí kulturních procesů a biofyzických systémů, jako jsou ekosystémy a lidské populace“. Susan Mayhew, “Biohistory,” *A Dictionary of Geography* (Oxford: Oxford University Press, 2004), s. 56.

2] Charles Francis Adams, „The Sifted Grain and the Grain Sifters“, *American Historical Review* č. 6 (1901), s. 199.

3] Ellsworth Huntington, *Civilization and Climate* (New Haven: Yale University Press, 1915). Podle jedné z jeho teorií má tropické a subtropické klima při delším působení vysilující účinek na lidi, které nazývá „Teutony“.

4] Madison Grant, *The Passing of the Great Race, or The Racial Basis of European History* (New York: Charles Scribner's Sons, 1916).

5] „Triumf boasovské antropologie nad darwinismem na počátku 20. století byl mezníkem intelektuálního vývoje Západu – došlo totiž *de facto* k naprosté likvidaci vzkvétajícího darwinistického *milieu*.“ Kevin MacDonald, “Ben Stein’s Expelled: Was Darwinism a Necessary Condition for the Holocaust?”, *The Occidental Observer*, 1. prosince 2008, <http://www.theoccidentalobserver.net/articles/MacDonald-BenStein.html>.

6] Bloch byl Žid s dosti ambivalentním vztahem ke svým soukmenovcům. Mnozí jej považovali za francouzského vlastence. Bloch v roce 1940 uprchl na území vichystické Francie, kde jako uznávaný učenec nerušeně pokračoval ve své pedagogické dráze, přestože měl i s rodinou možnost přestěhovat se do Ameriky i francouzského Karibiku. Rozhodl se zůstat ve Francii a roku 1943 se přidal k podzemnímu odboji. O rok později byl Němci zatčen a zastřelen.

7] Fernand Braudel, *On History*, překl. Sarah Matthews (Chicago: University of Chicago Press, 1980), s. 105–6. I Braudel se zúčastnil 2. světové války. Po pádu Francie v roce 1940 se coby armádní důstojník dostal do zajetí, v němž strávil pět let. V této době bez poznámek i materiálů sepsal svou dizertaci o Středomoří.

8] Alfred W. Crosby, “The Past and Present of Environmental History“, *American Historical Review* č. 100 (1995), s. 1189.

9] Gareth Cook, “Wilson Rattles Historians with “Bio-History” Theories“, *Boston Globe*, 16. ledna 2001, F3.

10] Jeho hlavním příspěvkem biohistorii je *Eve’s Seed: Biology, the Sexes, and the Course of History* (New York: McGraw Hill, 2001), dějiny světa z feministické perspektivy.

11] Robert S. McElvaine, „The Relevance of Biohistory,“ *The Chronicle of Higher Education* č.

49, 18. října 2002, B11.

12] Jared Diamond, *Guns, Germs, and Steel: The Fate of Human Societies* (New York: Norton, 1997).

13] Diamond, *Guns, Germs, and Steel*, s. 19.

14] Diamond, *Guns, Germs, and Steel*, s. 25.

15] Diamond, *Guns, Germs, and Steel*, s. 408.

16] Jared Diamond, *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed* (New York: Viking-Penguin, 2005).

17] Pro celkovou studii viz Alfred W. Crosby, *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900–1900* (New York: Cambridge University Press, 1986). Pro případovou studii téhož jevu v Nové Anglii viz William Cronon, *Changes in the Land: Indians, Colonists, and the Ecology of New England* (New York: Hill and Wang, 1983).

18] Crosby, *Ecological Imperialism*, s. 172.

19] Ward H. Goodenough, „The Evolution of Pastoralism and Indo-European Origins,“ George Cardona, Henry Hoenigswald, and Alfred Senn, eds., *Indo-Europeans and Indo-European Origins* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1970), s. 252–65.

20] Alfred W. Crosby, *The Columbian Exchange: Biological and Cultural Consequences of 1492* (Westport, Conn.: Praeger, 2003), s. 183.

21] Diamondovy závěry o grónských Seveřanech se podobají argumentaci Thomase McGoverna, který napsal: „Seveřany můžeme kritizovat pro jejich konzervativní, hierarchický a eurocentrický náhled... (když si zvolili) zachování etnické čistoty na úkor přežití“. „The Demise of Norse Greenland,“ v William Fitzhugh a Elisabeth Ward, eds., *Vikings: The North Atlantic Saga* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 2000), s. 338.

22] Richard S. Dunn, *Sugar and Slaves: The Rise of the Planter Class in the English West Indies, 1624–1713* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1972), s. 9. Přestože nezdůrazňuje biologické činitele, dokumentuje Dunn odklon od bělošských dělníků k černým otrokům v anglickém Karibiku.

23] Zemědělské oblasti západní Afriky měly na otroctví založené hospodářství a čilý otrokářský trh ještě před příchodem Evropanů. Počínaje 15. stoletím se do něj pak zapojili i Evropané. Viz John Thornton, *Africa and Africans in the Making of the Atlantic World, 1400–1680* (New York: Cambridge University Press, 1992).

24] Počty amerických Indiánů před kontaktem s Evropany nejsou vůbec jisté. Ať už však bylo

množství jakékoliv, po rozšíření nemocí ze Starého světa do Amerik se značně snížilo.

25] Kenneth M. Stampp, *The Peculiar Institution: Slavery in the Ante-Bellum South* (New York: Vintage Books, 1989), s. VII.

26] Philip D. Curtin, „Epidemiology and the Slave Trade“, *Political Science Quarterly* č. 82 (1967): s. 190–216. Po staletí se nevědělo, že černoši mají vyšší odolnost některým nemocem než běloši. Důvody nebylo možné vysvětlit až do objevů moderní medicíny a genetiky.

27] Kenneth F. Kiple and Virginia Himmelsteib King, *Another Dimension to the Black Diaspora: Diet, Disease, and Racism* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), xii, xiv.

28] Kiple, *Another Dimension*, s. 5.

29] Kenneth F. Kiple, *The Caribbean Slave: A Biological History* (Cambridge University Press, 1984), 4.

30] Albert E. Cowdrey, *This Land, This South: An Environmental History*, rev. ed. (Lexington: University of Kentucky Press, 1996), s. 83. Kiple, *Caribbean Slave*, s. 7.

31] Cowdrey, *This Land, This South*, s. 77.

32] „Vysoká míra nesnášenlivosti laktózy... typická pro západní Afričany a jejich potomky jim znemožňuje konzumovat větší množství mléka“ – Kiple, *Another Dimension*, s. 11.

33] Kiple, *The Caribbean Slave*, s. 23.

34] Kenneth Kiple, „A Survey of Recent Literature on the Biological Past of the Black“, in Kenneth Kiple, ed., *The African Exchange: Toward a Biological History of Black People* (Durham: Duke University Press, 1988), s. 8.

35] Kiple, *The Caribbean Slave*, s. 5.

36] Michael Hart, *Understanding Human History: An Analysis Including the Effects of Geography and Differential Evolution* (Augusta, Ga.: Washington Summit Publishers, 2007) – recenzováno v TOQ roč. 7, č. 4.

37) Gregory Clark, *A Farewell to Alms: A Brief Economic History of the World* (Princeton: Princeton University Press, 2007).

38] Po zběžné kritice sociálního darwinismu Clark pokračuje slovy „Darwinovy postřehy, že dokud je populace regulována malthusianskými mechanismy, lidstvo bude vystaveno přirozenému výběru, jsou v zásadě správné. (*A Farewell to Alms*, s. 112). Kliometrika je obecně řečeno využití statistik při historickém bádání.

39] Clark, *A Farewell to Alms*, s. 11.

40] Clark, *A Farewell to Alms*, s. 259.

41] Gregory Cochran and Henry Harpending, *The 10,000 Year Explosion: How Civilization Accelerated Human Evolution* (New York: Basic Books, 2009). Cochran s Harpendingem mj. přinášejí důkazy Crosbyho, o 25 let dříve vyjádřeného přesvědčení, že domácí zvířata, především ta chovaná pro mléko, sehrála zásadní roli v indoevropské expanzi.

42] Cochran and Harpending, *The 10,000 Year Explosion*, s. 67.

Článek Nelsona Rosita **Biohistory: A Brief Prospectus** vyšel na stránkách *The Occidental Quarterly* roč. 9, č. 2 (léto 2009).